

a „meghódít” szó foglal magában. Ezek szerint az emberi lét célja pontosan az, amit reményeink szerint a tőzsdei brókereknek kéne tenniük sokkal következetesebben: szaporítani a pénzünket, és jó menedzseléssel a helyzet urai lenni.

A sokasodás és a menedzselés mellett az emberi létezésnek még legalább egy további „munkaköri leírása” vagy célja van: a kapcsolat(tartás). Habár a teremtésről szóló első leírás nem mondja ki nyíltan, az emberek azért lettek teremtve, hogy kapcsolatban legyenek Istennel, egymással és az általa létrehozott világrénddel. És amikor a dolgok rosszra fordulnak, a legelső sérelmet szenvedő dolog az ember bensőséges, bizalmas viszonya Istennel (az emberek elbűnnek, amikor hallják, hogy Ő közeleg), egymással (az emberek elszégyellik magukat egymás jelenlétében), és végül a többi teremtett lényvel (az állatok „felruháztnak” azzal az ösztönrel, hogy elmeneküljenek az ember által jelentett veszély elől).

Az első hétvégi pihenő

Majd eljön a hetedik nap – és, miként azt a Biblia elmeséli, „azon pihent meg Isten egész alkotó és teremtő munkája után” (1Móz 2,3). Ennek a közlésnek a fényében volt, aki meg is kérdezte: „Isten valóban elfáradt?” Mire mi így válaszoltunk: „Miért, te nem?”

Habár lehetséges szó szerint értelmeznünk a megpihenő vagy valamit megbánó, sőt még a visszaemlékező Istenről szóló leírásokat is, a későbbi bibliai szövegek állításai megerősítenek abban, hogy szó sincs az isteni lény vagy lényeg elgyengüléséről vagy tökéletlenségéről. Ehelyett azt fejezik ki szellemes fordulattal, hogy Isten valójában nem pihen (mintha kifogyott volna az energiájából), nem bán meg semmit (mintha nem tudta volna, mi fog történni), és nem emlékezik vissza (mintha elfelejtett volna valamit). Hanem inkább olyan értelemben pihen, hogy abahagyja a munkát, abban az értelemben mutat megbánást, hogy rendkívül elszomorítja az ember vétkezése, és olyan értelemben emlékezik, hogy egy ígéret teljesítésének megfelelően készül valamit cselekedni. Az írásnak ez a fajtája *antropomorf nyelvet* használ, ami egyszerűen csak annyit jelent, hogy a bibliai szerzők emberi kategóriákban írják le Istent. Esetünkben Isten pihenéséről szólva a Biblia arra tesz kísérletet, hogy követni való viselkedésmintát fogalmazzon meg az ember számára.

Így tehát Isten pihen, és létrejön a hétvége. Ennek ismeretében, ha legközelebb ezt hallod valakitől: „Hál’ Isten, már péntek van!”, teljesen új megvilágításban fogod megérteni a felkiáltást.

Csúcs, ahogyan a hárfán játszol, Dávid! (1Sám 16)

Elvis Presleyhez (és számos más rock sztárhoz) hasonlóan zenei tehetsége az ismeretlenségből a rivaldafénybe repíti Dávidot, aki egy napon megkérdőjelezhetetlen jogon király lesz. Kimagasló képessége a *lant* (kisméretű hárfához hasonlatos ókori húros hangszer) megszólaltatásában Izráel-szerte nagy elismerést váltott ki, és a hagyomány úgy tartja, hogy a bibliai *zsoltárok* (megzenésített vallásos költemények, lásd 15. fejezet) közül sokat maga Dávid írt.

A Biblia szerint rossztettei miatt Isten egy gonosz szellemet küld Saulra, hogy alaposan meggyötörje. Mivel a zene „lecsendesíti a vad bestiát” (ez ugyan nem bibliai idézet, de kétségkívül idevág), Saul szolgálai zenész után néznek, aki ért a lantpengetéshez, hogy megnyugtassa a király idegeit. Ironikus módon a király lelkiállapotán segíteni hívott zenész nem más, mint Dávid – az a fiú, aki egy napon majd király lesz. Dávid játéka eléri a kívánt hatást, mert az énekszó hallatán Saul megkönnyebbül, és a rossz szellem eltávozik tőle. Szolgálataiért azon nyomban elő is léptetik Dávidot Saul fegyverhordozójává.

Góliát megölése (1Sám 17)

Dávid és Góliát története, amelyben egy fiatal fiú (majdhogynem gyerek) legyőz egy hatalmas harcost, az esélytelenül harcba induló fél győzelmének ikonikus példájává vált az idők során. A történet így szól:

Az izráeliták már megint harcban állnak a filiszteusokkal. Csakhogy ezúttal nem kerül sor tényleges összecsapásra, pedig a szembenálló felek már hadrendbe is álltak. Vajon miért? A héberek ugyanis félnek, mert a filiszteusok megváltoztatták a csata feltételeit. Felajánlják, hogy Izráel szolgálai lesznek, ha párviadalban le tudják győzni az ő bajnokukat. Az egyedüli bökkenő az, hogy a filiszteusok bajnoka, akinek a neve Góliát, óriási termetűre nőtt. Komolyan mondjuk, tényleg rendkívül hatalmasra. A héber Biblia szerint magassága hat könyök és egy arasz, tehát nagyjából 290 centiméter – amivel még a legmagasabb NBA- (amerikai kosárlabda-liga, *a ford.*) szupersztár is csenevész törpének tűnne mellette. (A görög verzió „csupán” úgy 210 centisre becsüli, de még így is szupercenter lehetne a legtöbb ókori NBA-csapatban). Előnye biztos tudatában Góliát nap nap után gúnyolja Izráelt, ócsárolva mind a népet, mind pedig annak istenét. A kétségbeesett Saul saját lányát ajánlja fel feleségül nagy vagyon és adómentesség (!) ígéretével együtt bárkinek, aki megölné Góliátot. De még az adómentesség sem elég csáberő ahhoz, hogy bárki síkra merjen szállni vele, így Góliát negyven napon át büntetlenül folytathatja a héberek gyalázását.

Eközben odahaza Betlehemből Isai hazahívja Dávidot a juhok mellől, hogy nézze meg, miként megy a sora hadba vonult bátyjainak, akik ez idő szerint az izráelita hadseregben szolgálnak. Amikor Dávid megérkezik a táborba és hallja Góliát csúfolódását, teljesen kiborul: hát tényleg nincs egy ember sem, akinek annyi bizalma lenne Istenben, hogy ki merjen állni a „körülmetéletlen filiszteus” ellen?! (Ez igazán övön aluli ütés volt.) Engedélyt kér Saultól, hogy válaszolhasson Góliát kihívására, és megívihasson vele. Csodálva Dávid bátorságát, Saul a beleegyezését adja, és felajánlja neki saját királyi páncélját – ironikus gesztusként azok számára, akik tudják, hogy egy napon majd Dávid lesz a király. Jelen pillanatban azonban Saul harci göncei túlságosan nagyok és nehezek a fiatal Dávid számára, aki ezért úgy dönt: páncél nélkül áll ki Góliát ellen (Michelangelo szerint pedig *ruhátlanul* – ami kétségtelenül sajátosan érdekes harci taktika, lásd a 25. fejezetet).

Azért Dávid korántsem pusztá kézzel indul harcba. Van ám neki fegyvere, mégpedig egy parittyá, ami messze nem gyermekjátékszer (vő. csúzli), hanem ugyancsak „ütős” ókori lőfegyver. A jól képzett parittyások 2-3 kiló súlyú köveket óránként akár kétszáz mérföldes (360 kilométeres) sebességgel is el tudtak hajítani, és az ókori hadseregekben több parittyázó egység is volt. Sőt mi több, Dávid halálosan pontos célzóképeséggel rendelkezett, mivel juhnyáját őrző pásztorként gyakran használta a parittyát a ragadozók ellen. Miután a közeli patakból összeszedte öt követ, kezébe veszi a botját, és elindul, hogy szembeszálljon Góliáttal.

Amint Góliát meglátja a közeledő páncél nélküli Dávidot, nem akar hinni a szemének: „Hát kutya vagyok én, hogy bottal jössz ellenem?” Dávid így felel:

Te karddal, lándzsával és dárdával jössz ellenem, de én a seregek URának, Izráel csapatai Istenének a nevében megyek ellened, akit te kicsúfoltál. –1 Sámuel 17,45

Dávid kétségtelenül győztesen kerül ki a szócsatából, de a testi erőpróba még hátravan. Góliát felé futva beletesz egy követ a parittyájába, és miután elérte a szükséges sebességet, kirepíti a követ, ami a homloka közepén találja el Góliátot. Az óriás a földre zuhan, és miközben eszméletlenül a földön fekszik, Dávid odaszalad hozzá, felkapja hatalmas kardját, és levágja a fejét.

Amikor a filiszteusok holtan látják a bajnokukat, ahelyett, hogy beválnának az alku rájuk eső részét és Izráel szolgálói lennének, futva mentik az életüket (és a szabadságukat). Az izráeliták azonban utánuk erednek és lekaszabolják őket.

Valójában ki ölte meg Góliátot?

A bibliai szövegből következő egyik kérdés ekképpen hangzik: „Ki ölte meg Góliátot?” A leghíresebb óriás-ölő természetesen Dávid. De a 2Sám 21,19 szerint egy Elhánán nevű férfi szintén megölte az óriást. Akkor hát ki a tettes?

Erre a látszólagos ellentmondásra eddig három magyarázat született:

✓ Mind Dávid, mind pedig Elhánán megölt egy-egy Gátból származó Góliátot (feleltébb valószínűtlen).

✓ Egy Elhánán nevű férfi megölte Góliátot, és a későbbi hagyomány ezt az eseményt a nála sokkal híresebb Dáviddal hozta összefüggésbe (ez lehetséges).

✓ Dávid és Elhánán egy és ugyanaz a személy; „Dávid” a felvett uralkodói név, az „Elhánán” pedig az eredeti (vessük csak össze Dávid saját fiának, Salamon királynak az esetével, akinek a „valódi” neve Jedidjá volt).

Mivel Columbo hadnagyra már sajnos nem tudjuk rábízni a nyomozást, bogozd ki a rejtélyt te magad.

Dávid harci trófeaként magához veszi Góliát fejét és fegyverzetét (képzelted, hogy nem a legmutatósbab hadizsákmány, különösen az első, viszont kétségkívül emlékezetes), és a kardot elhelyezi a szentélynél (Isten szent sátránál) annak tanúságtételeként, hogy Isten segítette őt győzelemre. Dávid tehát Saullal ellentétben olyasvalaki, aki bízik az ÚRban.

Előbőrök és apósok (1 Sámuel 18–24)

Miután Dávid legyőzi Góliátot, a héber asszonyok kivonulnak az utcákra és körtáncot lejtve így énekelnek: „Megölt Saul ezer embert, Dávid meg tízezer embert!” (1Sám 18,7). Habár Saul is dicsérik, Dávidot még nála is sokkal jobban, és a királyok a kiöregedett hollywoodi sztárokhöz hasonlóan nem szívesen osztják meg másokkal a rivaldafényt. Ezért egyszer, amikor Dávid éppen a lantját pengeti, Saul felkapja a lándzsáját és feléje hajtja, de célt téveszt. A király ezután sokkal ravaszabb tervet eszel ki riválisa megölésére.

A tökéletes ajándék meglelése: Dávid bebizonyítja Mikal iránti szerelmét

Saul közli Dáviddal a kívánságát: vegye feleségül a leányát, Mikalt. De mielőtt neki adná, különös „mátkapénzt” kér Dávidtól – annak a demonstrálását, hogy képes lesz eltartani egy családot. „Hozd elém száz filiszteus előbőrét” – hangzik a felszólítás. Saul gonoszul arra számít, hogy Dávid biztosan életét veszti a feladat teljesítése közben. De nagy bosszúságára Dávid nemhogy száz, hanem kétszáz filiszteus előbőrrel tér vissza! (A mi feleségeink, nagy megkönnyebbülésükre, csak gyűrűt kaptak tőlünk.) Dávid ezek után nőül veszi Mikalt.

A próféta munkaköri leírása

Prófétának lenni nem volt könnyű munka. Isten üzenetei legtöbbször nagyjából annyira voltak népszerűek, mint ha valaki fáraó-kosztümbe öltözve parádézott volna a héber páskaünnepen. Igazából egyedül Ézsaiás keresi aktívan a próféta-ságot, míg sokan mások, például Mózes, Jónás és Jeremiás, arról panaszkodnak, hogy hivatásuk még a halálnál is rosszabb sorscsapás.

Íme néhány a bibliai próféták által elvégzett leghétköznapibb feladatok közül:

- **A jövő megjövendölése.** A jövőbeni események megjövendölése egy próféta névjegyének számított. Jósolataik rendkívül széles skálán mozogtak: egy születendő gyermek nemének meghatározásától (ókori ultrahang ...) egy csata kimenetelének megmondásáig terjedtek. Tipikusan a jövőbelátás képessége ruházta fel a prófétákat hitelességgel, akik határozott hangon közölni tudták a hallgatósággal, hogy mire gondolnak (vagy, pontosabban szólva, mire gondol Isten).
- **Tanácsadás vezetőknak.** A királyok felismerték, mennyire fontos megszerezniük Isten jóváhagyását, mielőtt egy adott tevékenységbe fognának, például háborúba indulnának, vagy templomépítésbe kezdenének. A legtöbb uralkodó azonban nem akart „nem”-et hallani válaszképpen, ezért általában olyan „prófétákat” vettek maguk mellé, akik lényegében nem voltak többek ókori fejbőlítő Jánosoknál. Időről időre azonban – az érintett királyok nagy bosszúságára – igazi próféta jelent meg a színen, aki bizony kertelés nélkül azt közölte az uralkodóval, amit Isten valóban gondolt róla, a terveiről, vagy a kormányzatáról. Ennek következtében a királyok és a próféták ritkán jöttek ki jól egymással.
- **Változások sürgetése, illetve életbe léptetése.** A próféták keményen dolgoztak, hogy az embereket rábírják magatartásuk és hitéletük megjavítására. Előfordult, hogy üzeneteiket bünbánat és változás fogadta, de intelmeiket és feddéseiket leggyakrabban figyelmen kívül hagyták, sőt olykor a puszta életük is veszélyben forgott.
- **Szimbolikus cselekedetek végrehajtása.** Mivel „egy kép ezer szóval ér fel”, a próféták néha drámai hatást keltő látványos akció keretében adták át az üzenetet. Ezékiel prófétát például arra szólítja fel Isten, hogy marhatrágyából sajtolt „brikettek” fölött süssön kenyeret, így jelképezve Izráel erkölcsi tisztátalanságát (Ez 4), Hóseás próféta arra kap felszólítást, hogy egy paráznát vegyen feleségül, ezáltal üzenve meg Izráel bűnös hitehagyottságát („mert rútul paráználkodik ez az ország”, Hós 1,2), míg Ézsaiás próféta azt kapja feladatul, hogy az Egyiptomra hamarosan kimondandó ítélet és megaláztatás ábrázolásaképpen három éven át ruhátlanul

járjon-keljen (Ézs 20). Képzelheted, hogy nem álltak hosszú sorok a Próféta Munkaközvetítő Iroda előtt.

- ✓ **Jóslatok ki/bejelentése.** Egy próféta talán legáltalánosabb funkciója Isten üzeneteinek a közvetítése volt. Ezeket az *orákulumoknak* (jóslatoknak, jövendöléseknek) nevezett üzeneteket leggyakrabban a következő szavakkal vezették be: „Ezt mondja az ÚR: ...” A jövendölések többnyire valamilyen óhatatlanul bekövetkező ítéletre figyelmeztették az embereket, amellyel szembe kell nézniük, ha nem térnek meg, és nem változtatnak a rossz szokásaikon, a helytelen viselkedésükön.

Vizsgáljuk meg egy próféta képességeit

Eltérően más foglalkozásoktól az ókori Izráelben – így például a papi hivatástól, ahol az „alkalmazás” előtt szükséges volt megfelelni bizonyos speciális követelményeknek (például a „jelentkezőnek” lévitának, férfinak, és egy adott életkorban levőnek kellett lennie) – a bibliai próféták egyaránt lehettek fiatalok vagy idősök, gazdagok vagy szegények, éles eszűek vagy együgyűek, nők vagy férfiak. Ami azt illeti, Izráel legnagyobb hatású prófétái közül jó néhányan nők voltak, többek között Mirjám, aki az izráeliták Istennek szóló hálaadó énekének „előéneke” volt az Egyiptomból való kivonulás után (2Móz 15,20), Debóra, aki győzelemre vezette Izráelt a kánaániak ellen (Bír 4,4), valamint Hulda, aki Izráel egyik legjelentősebb királyának, Jósiásnak a tanácsadója volt (2Kir 22,14). Isten választásának titka a sokszínűség, mert nagyon sokféle emberre van szüksége az Ő különböző üzeneteinek közvetítésére Izráel nemzeti létének folyton változó körülményei között.

A nagy próféták bemutatása

A próféták közül hármát (Ézsaiást, Jeremiást és Ezékielt) „nagy”-nak neveznek, míg a többi tizenkettőt (Hóseás, Jóel, Ámós, Abdiás, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk, Zofóniás, Haggeus, Zakariás és Malakiás) elnevezése „kis” próféta. Ezek a jelzők nem viszonylagos fontosságukra utalnak, hanem írásaik viszonylagos hosszúságára (illetve rövidségére).

A nagy próféták írásai meglehetősen terjedelmesek – mindegyik kitölti a saját tekercsét –, míg a kis próféták jelentősen rövidebb írásai mindannyian elérnek egyetlen tekercsen. Dániel próféta könyvét, habár tartalmaz jövendöléseket is, a héber Biblia nem a próféták könyvei, hanem az Írások (Iratok) között helyezi el. A görög elrendezésben azonban a próféták könyvei között találjuk közvetlenül Ezékiel könyve után, miáltal Dániel egyfajta negyedik nagy prófétának tekinthető. Mivel könyvünkben a héber elrendezést követjük, Dániel könyvével a 11. fejezetben foglalkozunk.

Miután azonban hiába keresik a rokonok és az ismerősök között, Mária és József visszasiet Jeruzsálembé, és három napon át tartó kutatás után végül a templomban talál rá Jézusra, aki figyelemmel hallgatja a zsidó papokat és más tanítómestereket (írastudókat), és kérdéseket tesz fel nekik. Olyan bölcsességről tesz tanúbizonyságot, hogy „mindenki ... csodálkozott értelmén és feleletein” (Lk 2,47). A szülők azonban koránt sincsenek elragadtatva, hanem erősen bosszankodnak. Mária döbben-ten meg is kérdi: „Gyermekeim, miért tetted ezt velünk? Íme, apád és én nagy bánattal kerestünk téged” (Lk 2,48). A zavar legkisebb jele nélkül Jézus így válaszol: „Miért kerestetek engem? Nem tudtátok, hogy az én Atyám házában kell lennem?” (Lk 2,49).

Jézus válasza, miszerint a templom az ő „Atyja háza”, azzal a nyilvánvaló céllal hangzik el, hogy emlékeztesse a szüleit (és téged, kedves Olvasó): noha Jézus „egy asszonytól született”, végső soron isteni származású, ami meghatározza rövidesen bekövetkező csodatételeinek és tanításainak a hátterét.

Jézus „elveszett éveiről”

Attól az időtől kezdve, hogy eléri tizenkettedik életévét, egészen addig, amíg meg nem kezdi nyilvános szolgálatát (körülbelül tizennyolc évvel később), semmi feljegyzés nem történik Jézus életéről, kivéve azt, hogy „gyarapodott bölcsességben, testben, Isten és emberek előtt való kedvességben” (Lk 2,52). Egyes tudósok ezt az időszakot Jézus „elveszett éveinek” nevezték el, és élénk fantáziát sejtető mindenféle képzeletszülte tevékenységgel álltak elő vele kapcsolatban – többek között azzal, hogy filozófiát tanult Görögországban, buddhizmust Kínában, hinduizmust Indiában, az amerikai kontinensre utazva pedig az indián őslakosság vallásának tanulmányozásában mélyedt el. Habár a fenti elméletek mögött megbúvó szándék elismerésre méltó (hiszen arra keres magyarázatot, miként lehetséges az, hogy valaki a Római Birodalom „hátsó udvarából” kiindulva ennyire rabul tudta ejteni a világot mély értelmű tanításaival és példamutató életével), ezek a teóriák leginkább a fantázia világába tartoznak.

Ami valójában történhetett Jézus felnőtte válásának éveiben, az sokkal érdekesebb kérdéseket vet fel, mint ezek az elméletek. Például: mikor ébredt Jézus tudatára annak, és mikor kezdte maga is elhinni, hogy ő a Messiás? Vitt-e véghez egyáltalán csodákat ez idő alatt? És vajon milyen lehetett Jézussal együtt felnőni? (Most arra gondolhatsz, hogy nem lehetett igazán jó, mivel biztosan mindig ő volt az okosabb – eszünkbe juttatva a kikerülhetetlen örökzöld szülői kérdést: „Miért nem tudsz kicsit jobban hasonlítani a bátyádra?” – ami Jézussal kapcsolatban teljesen más jelentést hordozna ...)

„Mission Impossible”*: Jézus stratégiája a világ megváltoztatására

Amikor kinyitjuk az Apostolok cselekedetei című könyvet, Jézus már negyven napja együtt van tanítványaival a feltámadása után. (A feltámadásról részletesen lásd a 19. fejezetet.) Ez idő alatt Jézus „sok bizonyítékokkal meg is mutatta ezeknek, hogy ő él, ... és beszélt az Isten országa dolgairól” (ApCsel 1,3). Most pedig eljött az ideje Jézus mennybemene telének. De mielőtt eltávozna a földről, „lehetetlen küldetéssel” bízta meg a követőit.

Jézus meghagyja tanítványainak, hogy legyenek tanúi „Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig” (ApCsel 1,8). Ez a háromlépcsős megbízás határozza meg az Apostolok cselekedetei könyvének struktúráját és a korai kereszténység terjedésének irányát.

A *tanú* szó jogi értelemben vett meghatározásához hasonlóan „tanúskodás”-t jelent. Mivel azonban sok őskereszténynek súlyos üldöztetésben volt része Jézus mellett tett tanúságtétele (hitvallása) következtében, a tanú görög megfelelője – *martürosz*, magyarul *mártír* – azoknak a megjelölésére szolgál, akik vértanúhalált halnak a hitükért.

Tanúságtétel Jeruzsálemben

A tanítványok komoly segítség nélkül nem tudják véghezvinni azt a küldetésüket, hogy Jézus tanítását elterjesszék a föld végső határáig. Ezért Jézus arra utasítja őket, hogy ne távozzanak el Jeruzsálemből mindaddig, amíg „erőt” nem kapnak Istentől. Ez az „erő” Isten Szent Lelke, amiről Jézus azt mondja, hogy csak azt követően jön majd el, „miután én elmegyek”. Tehát az őskeresztényeket csak azután hathatja át „az Erő” a maga teljességében, ha tanítómesterük már eltávozott. (Ezt a motívumot vette kölcsön később George Lucas a *Csillagok háborúja* című filmjei alap gondolatául.) Ezért miután Jézus felemelkedett a mennybe, a tanítványok várják a megígért Szentlelket.

* Utalás a kultikus amerikai akciófilm- és mozifilmsorozat címére (magyarul *Lehetetlen küldetés*). (A ford.)

eltávolítását. A rendelkezésnek az volt a háttere, hogy a görög-római kultúrába beilleszkedni kívánó fiatal zsidó férfiak a megmaradt előbőr kinyújtásával azt szerették volna elérni, hogy a péniszük ne látszódjon körülmetéltnék. Akkor tehát Michelangelo anatómiailag helyesen ábrázolja Dávidot, vagy sem? A kérdés megválaszolását rád hagyjuk; ítéld meg te magad.

Mi a baj ezzel a képpel? Jézus születése (Mt 1–2, Lk 2)

Jézus minden valószínűség szerint tavasszal született, amikor a pásztorok éjszakánként kint tartózkodtak a szabad ég alatt a nyájaikat őrizve (hogy mégis miért december 25-ére esett a választás, arról lásd a 27. fejezetet). Az egyedüli dolog, ami legalább halványan emlékeztetett a karácsonyfákra a Bibliában, az Asérá nevű kánaáni termékenység-istennő tiszteletére emelt szentélyek voltak, amelyekről a Biblia azt mondja, hogy ki kell vágni és le kell rombolni őket (feldíszíteni aztán végképp nem).

Továbbá Jézus születésének a megjelenítései, legyenek azok gyermekszereplők által előadott misztériumjátékok, köztereken felállított betlehemek, vagy éppenséggel Hieronymus Bosch *A háromkirályok imádása* című festménye a 15. századból (lásd 25.4. ábra), számos dologban tévednek. Például a betlehemi ábrázolások rutinszerűen a pásztorok társaságában mutatják a napkeleti bölcseket (vagy háromkirályokat) a jászol körül. Habár a Biblia megerősíti, hogy a pásztorok (akiket Bosch a tető résein át bekukucskálva és egy falban tátongó lyukon keresztül befelé leskelődve ábrázol) röviddel Jézus megszületése után már a helyszínre is érkeznek, a háromkirályok minden jel szerint csak nagyjából két évvel később látogatják meg Jézust (lásd 18. fejezet). Ezenkívül a bibliai szöveg egyáltalán nem pontosítja a királyok létszámát, hanem csak annyit mond, hogy háromféle ajándékot hoztak: aranyat, tömjént és mirhát. Végül pedig az etetővályút jelentő úgynevezett *jászol* – amelybe Jézust a születését követően beleteszik – sem utal arra, hogy egy istállóban látta meg a napvilágot. Jézus idejében a házak gyakran több emeletesek voltak, amelyekben az emberek az emeleti szobákban laktak és aludtak, állataikat pedig a földszinten helyezték el. A népes társaság elől nyugalmat kereső Mária valószínűleg egy ilyen ház földszintjén szüli meg Jézust, talán éppen egyik rokonának a házában (lásd 18. fejezet).

Milyen volt Jézus bőrszíne?

Jézus bőrszíne nagy médiafigyelem és sok vita tárgyát képezte és képezi ma is. Ezért nekünk is illik róla szólni néhány szót.

Habár nem áll rendelkezésünkre szöveges leírás vagy kép Jézusról az i. sz. első századból, azok a művészi ábrázolások, amelyek világos bőrrel, szőke hajjal, sőt néha kék szemekkel jelenítik meg, minden bizonnyal tévesek, és az európai kereszténység kulturális hatását tükrözik. Továbbá az ókorban az emberek nem igazán gondolkodtak faji szempontok szerint, hanem inkább

kulturális alapon azonosították magukat valamilyen csoporttal. Ezért Jézus sem gondolt magára feketeként vagy fehéreként, hanem úgy, mint egy Palesztinában élő zsidóra. És mivel ez a terület szárazföldi hídként funkcionált Európa, Afrika, és Ázsia között, lakossága különböző etnikai csoportok keveredéséből állt. Jézus bőrszíne tehát nem volt sem észak-európai, sem egyenlítői-afrikai, hanem minden bizonnyal valahol a spektrum két végpontja között helyezkedett el éppen úgy, ahogyan a világnak azon a részén élő mai emberek is a legkülönbözőbb bőrszínekkel rendelkeznek.

Idősebb Jakab, Fülöp, Máté és Tádé). Az egyedüli, akit nem ér meglepetésként Jézus kijelentése, az Júdás, akinek részben árnyékba boruló arca sötét céljait és bűnösségét szimbolizálja. Továbbá Péter kezében egy kés látható Júdás háta mögött, ami nem csupán Júdás alattomoságára utal („orvul hátba döf”, azaz elárul valakit), hanem elkerülhetetlen halálára is. Ezenkívül a kés felfogható annak előjeleként is, hogy aznap éjjel Péter le fogja vágni egy szolga fülét.

25.5. ábra.
da Vinci
*Az utolsó
vacsora* című
képe